

**รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม**
**MODEL FOR DEVELOPING DESIRABLE CHARACTERISTICS ACCORDING TO THE 4
PRINCIPLES OF SANGAHAVATTHU OF STUDENTS AT SATHIT PATHUM
DEMONSTRATION SCHOOL**

¹พลเอก อติสร สุวรรณตรา General Adisorn Suwantra

²พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

³สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: yannawat9@gmail.com

Article Received: March 06, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ โดยการตรวจสอบรูปแบบ ด้วยแบบ CVI กับผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสาธิตปทุม 18 รูป/คน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ ระยะที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบ โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบประเมินรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ 1) การดำเนินการตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา 1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL 2) การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักการ PDCA 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม องค์ประกอบที่ 4 การประเมิน มีการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และมีการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปองค์ความรู้การวิจัย คือ DA12

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์, หลักสังคหวัตถุ 4, นักเรียน

Abstract

This research article aimed to propose a model for developing desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu for sathit pathum demonstration school. This was a multi - phase mixed method research: Phase 1: to study the components of desirable characteristics according to the principle of the four principles of Saṅgahavatthu by interviewing 17 key informants using a semi-structured interview form. Phase 2: to develop a model by examining the model using the CVI form with 5 research experts. Phase 3: to trial the model by holding a workshop with 18 experts and stakeholders of sathit pathum demonstration school using a satisfaction evaluation form. Phase 4: to evaluate the model by holding focus group discussions with 9 experts using a model evaluation form.

The research results found that: The development of the model for developing the desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu of students at sathit pathum demonstration school consisted of 4 components: Component 1: Principle 1) Implementation of the PDCA (Deming Cycle) principle to drive operations according to the quality cycle, which was a systematic management process for operations to achieve the specified objectives efficiently. Component 2: Objectives, encouraging students to have desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu. Component 3: Development 1) Problem-based learning PBL, 2) Driving operations according to the principles of PDCA, 3) Developing desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu for students at Pathum Demonstration School. Component 4: Evaluation, there was an experiment using the model for developing desirable characteristics according to the principles of the four principles of Saṅgahavatthu, overall, it was at the highest level of satisfaction. There was an evaluation of the model for developing desirable characteristics according to the principles of the four principles of Saṅgahavatthu, overall, the evaluation result was at the highest level. Therefore, the summary of research knowledge was DA12.

Keywords: Model, Developing Desirable Characteristics, Four Principles of Saṅgahavatthu, Students

บทนำ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในแง่ของการพัฒนาเจตคติ การสร้างคุณธรรมจริยธรรม โดยตระหนักว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคลากรและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ สร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่

มีคุณภาพ มีความสามารถ เต็มศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เป้าหมายการศึกษาที่แท้จริง คือ การพัฒนาบุคคลให้เขาเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความเป็นคนดีเพื่อจะได้ช่วยเหลือตัวเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเป็นสุข ในขณะเดียวกันก็ต้องให้เป็นคนที่ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ช่วยเหลือพัฒนาสังคม ประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นการสร้างคนเพื่อให้ไปสร้างสังคมที่ตนอาศัยอยู่นั่นเอง การศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัยใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป็นพันธกิจ เพื่อพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาสู่คุณภาพระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2555) ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยมีคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดยใช้หลักคุณธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมคุณธรรมในการศึกษาทุกระดับเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษาไทยจึงมีเป้าหมายพัฒนาคุณธรรมและความรู้ควบคู่กันมาโดยตลอด โดยมีกรอบแนวคิดให้การศึกษา เป็นกลไกการพัฒนาคนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ในขณะดำเนินการจัดการศึกษาไปแล้ว ยังประสบปัญหาเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และสภาพปัญหาทั่วไปของปัญหาด้านจริยธรรมคือ นักเรียนยังไม่ได้รับการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีพอ ด้านความประพฤติจึงยังไม่เรียบร้อย โต๊ะเรียนมีรอยขีดเขียน สกปรก สภาพห้องเรียนไม่น่าเรียน โรงเรียนมุ่งเน้นคุณภาพทางด้านวิชาการมากกว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ ความปรองดอง ความอดทน ในการสอนการทำความดี โดยการบันทึกความดียังไม่ใช้ การส่งเสริมความดีมากนัก นักเรียนจะไม่เห็นความสำคัญของการบันทึกความดี เพื่อให้นักเรียนเข้าใจในการทำความดีมากขึ้น การดำเนินการจัดกิจกรรมในการทำความดี ครูออกคำสั่งมากกว่าที่จะให้นักเรียนคิดและปฏิบัติด้วยจิตสำนึกของตนเอง ส่วนใหญ่ครู จะใช้แบบทดสอบเป็นการตัดสินการปฏิบัติกิจกรรมโดยไม่คำนึงถึงผลต่อการสังเกตแสดงพฤติกรรม ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเน้นการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบ (อารมณ คำเกาะ, 2557)

ในการเรียนการสอนนั้น ครูมีบทบาทสำคัญยิ่งเพราะมีหน้าที่รับผิดชอบคนสอนให้รู้และเข้าใจฝึกพฤติกรรมของคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีมีคุณภาพ และโรงเรียนจึงต้องเปิดโอกาสให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้มีการเสนอความคิดเห็น มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน ร่วมกันคิด

ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผลประโยชน์อันเกิดจากงาน เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของและความมีพันธะผูกพันทำให้ผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจและมีขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และครูต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้บ่อนข้อมูลเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา โดยต้องตระหนักเสมอว่าตนเองไม่ใช่ผู้กำหนดความรู้ แต่เป็นผู้สอนแก่นความรู้ในวิชาที่สอนและแนะวิธีการคิดให้กรอบในการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาการ แนะนำ การพิจารณาข้อมูลที่จะเลือกนำมาใช้ แนะนำเรื่องทั่วๆ ไปที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนด้วย เช่น ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การพัฒนาบุคลิกภาพ มารยาท การป้องกันตนเองจากภัยอันตรายต่างๆ เป็นต้น ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนและเป็นผู้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ก็ต่อเมื่อครูเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก่อนและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เป็นคนช่างสังเกตและคิดแตกฉานกับข้อมูลและความรู้ที่ผ่านเข้ามาในสมองด้วยการตั้งคำถามและหาทางพิสูจน์เรื่องเหล่านี้ให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน (ธนวัฒน์ บุญทวี, 2558)

โรงเรียนสาธิตปทุม เดิมชื่อ โรงเรียนนานาชาติเพรพ (ปทุมธานี) (Prep International School Pathumthani) ได้รับอนุมัติให้ใช้หลักสูตร NSW จากรัฐ New South Wales ประเทศออสเตรเลีย และได้รับอนุมัติหลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้จัดตั้งโรงเรียนเอกชน ประเภทเฉพาะกาล (นานาชาติ) และเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 (ใบอนุญาตเลขที่ ปท (เขต 1) 001/2548) ในระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษา และเพิ่มหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร.12 ใบอนุญาตเลขที่ ปท (เขต 1) 070/2549) ในปีการศึกษา 2564 ได้ทำความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน แผนกนานาชาติร่วมกับ Invictus International School (สิงคโปร์) ซึ่ง Invictus International School ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในประเทศสิงคโปร์ ได้รับการยอมรับในด้านความสามารถในการให้การศึกษาที่มีคุณภาพและราคาย่อมเยา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยโปรแกรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และโปรแกรมวิทยาศาสตร์ STEMWerkz โดยเรียกชื่อแผนกว่า Invictus International Programme (IIP) ดังนั้น โรงเรียนสาธิตปทุม จึงมีวิสัยทัศน์ว่า โลกในยุคปัจจุบันมีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก โดยเฉพาะในความสำเร็จก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งของเทคโนโลยี กล่าวคือเป็นยุคที่ทุกคนมีความจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ในชีวิตประจำวันอย่างไม่สามารถเลี่ยงได้ การศึกษาระดับอนุบาลและประถมจึงจำเป็นต้องเน้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และมีทักษะที่จำเป็นทั่วไปและในการใช้เทคโนโลยีที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมเสริมที่ช่วยพัฒนาในด้านจริยธรรมให้นักเรียน การให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ที่มีต่อตนเองและผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในแต่ละวันได้อย่างเหมาะสมกับวัย เพื่อธำรงวัฒนธรรมที่ดีและค่านิยมที่สังคมโลกพึงมี โดยมีเป้าหมายที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการครบทุกด้าน มีความรัก ชื่นชมตลอดจนเคารพตนเองและผู้อื่น เป็นผู้รู้จักรักษานามัย ได้รับการกล่อมเกล่าจิตใจ มีปัญญา มีความสุขและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ มีชีวิตประสบความสำเร็จและมีความสุข (โรงเรียนสาธิตปทุม, 2566)

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนจะต้องยึดนักเรียนเป็นหลักและมีการจัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเองและช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน ทำให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม มีความรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เพื่อให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ทั้งนี้ การจัดการศึกษาในอนาคต จึงไม่ใช่ว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเพียง

ฝ่ายเดียว แต่ต้องร่วมกันจัดการศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาทุกๆ ฝ่าย และการร่วมกันจัดกิจกรรมนักเรียนในด้านต่างๆ โดยมีความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน จึงน่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น การทำงานร่วมที่จะให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ทุกคนจะต้องยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับอยู่ร่วมกันในสังคม นั่นก็คือ หลักสังคหวัตถุ 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/140/167; 267/244; อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/42; 256/335; (ไทย) อง.อฎ. ก. (ไทย) 23/144/232; อง.นวก. (ไทย) 23/209/377) ที่จะทำให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ 3) อตถจริยา ประพฤติเป็นประโยชน์ และ 4) สมานัตตตาวางตนเหมาะสม โดยองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย 1) ทาน คือการให้อื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน 2) ปิยวาจา หรือ เปยววัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐาน จูงใจให้นิยมยินดี 3) อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม 4) สมานัตตตาคือ ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2559) ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม เป็นอีกแนวคิดสำคัญที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมศักยภาพองค์กร ในงานวิจัยฉบับนี้ได้เน้นในการนำหลักพุทธธรรม คือ สังคหวัตถุ 4 ถือเป็นคุณธรรมที่ในปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยมีสาระสำคัญที่จะเสริมส่งให้สถานศึกษานั้นนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถาบันการศึกษาได้อย่างเหมาะสม และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามมา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามหลักพุทธธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการตรวจสอบรูปแบบ CVI ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน ด้วยแบบการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) และทำการวิเคราะห์เนื้อหาตรวจหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสาธิตปทุม 18 รูป/คน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบประเมินรูปแบบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การพัฒนา 4) การประเมิน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ

1.1 การดำเนินการตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act)

1.2 แนวทางการดำเนินการงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม เพื่อให้การดำเนินงานมีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ กำหนดแนวการดำเนินงานจัดทำโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน)

2.2 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา)

2.3 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อัตถจริยา)

2.4 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา)

องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม โดยมีการดำเนินการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL 2) การขับเคลื่อนการดำเนินงาน

ตามหลักการ PDCA และ 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสัณทัตถ์ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL โรงเรียนสาธิตปทุม มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหา ระบุปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงจากกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนสาธิตปทุมในปีที่ผ่านมา เลือกปัญหาของการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนา โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและสะท้อนผลการดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา โดยมุ่งเน้นการเจาะลึกในรายละเอียดของปัญหาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้ได้ภาพที่ชัดเจนและเข้าใจถึงต้นตอของปัญหาอย่างแท้จริง ด้วยวิธีการระดมความคิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ได้แนวทางและวิธีการในการหาคำตอบที่ถูกต้องและดีงาม

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า การศึกษาค้นคว้าจากโรงเรียนต้นแบบ เอกสารรายงานผลต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จะช่วยให้โรงเรียนสาธิตปทุมสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวตรงจุดและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการจำแนกข้อมูลที่ได้ออกเป็นประเด็น หรือหัวข้อ และพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่างๆ ในแต่ละกลุ่ม เปรียบเทียบข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทบทวนและตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อหาข้อสรุปที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นไปได้มากที่สุด

ขั้นที่ 5 สรุปและประเมิน เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลกับการวางแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจถึงข้อสรุปและประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว การสรุปในขั้นตอนนี้จะทำให้โรงเรียนสาธิตปทุมได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ สาเหตุหลักของปัญหา ปัจจัยเสริมที่เกี่ยวข้อง และแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้

ทั้งนี้ ข้อสรุปจะถูกนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ช่วยให้โรงเรียนสาธิตปทุมสามารถวางแผนดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3.2 การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act) โรงเรียนสาธิตปทุม มีการดำเนินการตามขั้นตอนโดยประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ (Deming Cycle: PDCA) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการดำเนินงาน (Plan) 1) ผู้บริหารจัดการประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานตามคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสัณทัตถ์ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม 2) แจกปฏิทินการดำเนินงานระดับสถานศึกษา 3) จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและสะท้อนผลการดำเนินงานจากปีการศึกษาที่ผ่านมาผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) เพื่อนำข้อมูลเป็นกรอบทิศทางในการวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสัณทัตถ์ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม ให้ตรงตามบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาและชุมชนอย่างแท้จริง 4) ร่วมกันออกแบบการดำเนินงาน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและสะท้อนผลการ

ดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) มาใช้ในการวางแผนให้ครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม 4 และสอดคล้องกับบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน 5) แต่งตั้งคณะกรรมการ/ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 6) กำหนดปฏิทินการดำเนินงานที่สอดคล้องกับปฏิทินระดับสถานศึกษา 7) จัดสรรงบประมาณตามความเหมาะสม

ขั้นที่ 2 ดำเนินงานตามแผน (Do) 1) ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายขับเคลื่อนการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ร่วมกันดำเนินงานตามแผนงานตามที่ยกแบบไว้ เพื่อให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2) เตรียมพร้อมรับการนิเทศติดตามการดำเนินจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) ผู้รับผิดชอบนำข้อเสนอแนะ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนจากการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ในระดับสถานศึกษา นำมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจสอบผลการดำเนินงาน (Check) 1) คณะกรรมการนิเทศติดตามและประเมินผล ดำเนินการนิเทศติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน ตามปฏิทินที่กำหนดไว้ 2) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) เพื่อร่วมกันสะท้อนภาพความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคจากผลการดำเนินงานและผลการนิเทศติดตามการดำเนินงาน รวมทั้งข้อเสนอแนะจากการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับสถานศึกษา เพื่อร่วมกันเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ตามปฏิทินที่สถานศึกษากำหนดไว้ 3) มอบหมายผู้รับผิดชอบ นำข้อเสนอแนะจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน 4) ดำเนินการประเมินพฤติกรรมที่สะท้อนการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินที่สถานศึกษากำหนด ตามปฏิทินที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน (Act) 1) ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันสะท้อนภาพความสำเร็จ ปัญหา/อุปสรรค จากการดำเนินงาน 2) ร่วมกันระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานผ่านกระบวนการ PDCA ในวงรอบถัดไป เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง และส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน 3) รายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนรับทราบ 4) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ประสานความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม เพื่อส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้การดำเนินงานมีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ กำหนดแนวทางการดำเนินงานจัดทำโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตราที่ 23, 24 และ 26 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาโดยสรุปว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา โดยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนจะต้องยึดนักเรียนเป็นหลักและมีการจัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม มีความรู้ผู้รู้ ใฝ่เรียน จึงเป็นหน้าที่ของทุกๆ ฝ่าย ที่จะร่วมกันจัดการศึกษาและร่วมกันจัดกิจกรรมนักเรียนในด้านต่างๆ โดยมีความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาคุณลักษณะพึงประสงค์ในนักเรียนซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การปลูกฝังหลักธรรมนี้ตั้งแต่เด็กจะช่วยให้เด็กมีพื้นฐานทางจริยธรรม พัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ เมื่อนักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สังคมโรงเรียนก็จะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความอบอุ่น และเอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนนั้น ถือเป็นการวางรากฐานที่ดีเยี่ยมให้แก่นักเรียนในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นได้ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีดังนี้ 1) การให้ (ทาน) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการเสียสละ แบ่งปัน สิ่งของ เวลา ความรู้ หรือความสามารถให้แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 2) วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการใช้คำพูดที่ไพเราะ สุภาพ อ่อนน้อม และเหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคลที่พูดด้วย 3) จิตสาธารณะ (อตถจริยา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและสังคม 4) ประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์ และมีความรับผิดชอบ

2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ การให้ (ทาน) วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) จิตสาธารณะ (อตถจริยา) และประพฤตินเหมาะสม (สมานัตตตา)

3. เนื้อหา การพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม แบ่งออกเป็น 4 โครงการ ดังนี้

โครงการที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน)

การให้ (ทาน) เป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ที่รู้จักการแบ่งปัน เสียสละ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยจิตอันบริสุทธิ์และไม่หวังสิ่งใดตอบแทน จึงเป็นการกระทำที่ช่วยให้เกิด

ความสุขในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) จึงได้มีสอดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตักบาตรวันสุข กิจกรรมที่ 2 ถวายเทียนพรรษากับสาธิตปทุม กิจกรรมที่ 3 สาธิตปทุมร่วมใจทำบุญปีใหม่

โครงการที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา)

วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) การพูดจาสุภาพ มีหางเสียง และเลือกใช้คำในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์และสถานการณ์ เป็นพฤติกรรมที่สร้างมิตร ช่วยให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันในเรื่องต่างๆ เกิดความสามัคคี และมิตรไมตรีที่ดีระหว่างกัน เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) จึงได้มีสอดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กราบแม่ด้วยใจรักแม่ด้วยวาจา กิจกรรมที่ 2 วาจาไพเราะบูชาคุณครู กิจกรรมที่ 3 เรียนภาษาไทยในวันสุนทรภู่

โครงการที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา)

จิตสาธารณะ (อรรถจริยา) เป็นการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานของความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่และมีความสุข และลดละความเห็นแก่ตัว เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) จึงได้มีสอดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตามรอยพระยุคลบาทสืบสานจิตอาสา กิจกรรมที่ 2 ถวายราชสดุติวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กิจกรรมที่ 3 ค่ายลูกเสืออาสา

โครงการที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา)

ประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) เป็นการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โรงเรียนและสังคม เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) จึงได้มีสอดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เลือกตั้งเลือกดีมีมารยาท กิจกรรมที่ 2 วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 กิจกรรมที่ 3 สนุกกับวิทย์คิดดีทำดี

4. การจัดโครงการ/กิจกรรม

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม แบ่งออกเป็น 4 โครงการ คือ โครงการที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังค

วัตถุประสงค์ 4 ด้านการให้ (ทาน) โครงการที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) โครงการที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) และโครงการที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤตินเหมาะสม (สมานัตตตา)

5. ผลลัพธ์การดำเนินงาน

ผลลัพธ์การดำเนินงาน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลที่เกิดจากกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามรูปแบบ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สะท้อนพฤติกรรมในการเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม คือ 1) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านการให้ (ทาน) 2) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) 3) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) 4) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านประพฤตินเหมาะสม (สมานัตตตา)

องค์ประกอบที่ 4 การประเมิน

การประเมินรูปแบบตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ความถูกต้อง หมายถึง รูปแบบถูกต้องตามหลักการ วัตถุประสงค์ การพัฒนา และการประเมินของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

4.2 ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

4.3 ความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพการดำเนินการ ความต้องการ สามารถปฏิบัติได้ตามรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

4.4 ความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบเป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อผู้บริหารที่สามารถปฏิบัติตามได้และส่งผลถึงภารกิจให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม พบว่า มีความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมมีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ 1) การดำเนินการตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอน

อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act) 2) แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิต ปทุม เพื่อให้การดำเนินงานมีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ กำหนดแนวทางการดำเนินงานจัดทำโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา 1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL 2) การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักการ PDCA 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม และองค์ประกอบที่ 4 การประเมิน โดยการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของเทียนชัย เจริญสุข, พระครูปริยัติคุณรังสี และพระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร (2566) ที่ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนงบประมาณและกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนอยู่เสมอ ควรกำหนดนโยบายให้บุคลากรใช้คำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวานด้วยความจริงใจ สนับสนุนส่งเสริม ชื่นชมการปฏิบัติงานของบุคลากร ใช้คำพูดที่แสดงถึงความรัก ความสามัคคีและให้กำลังใจ เปิดโอกาสให้บุคลากร นักเรียนและชุมชน พัฒนา ปรับปรุงและใช้สื่อเทคโนโลยี ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง จัดการสภาพแวดล้อมบริเวณสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการใช้หลักคุณธรรม สอดคล้องกับการวิจัยของพระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ์ (ธีรศักดิ์ ธีรสุโก), พระมหาสมบัติ ชนปญโญ และลำพอง กลมกุล (2566) ที่พบว่า การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย คือ 1) การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา บูรณาการ 2) หลักวิถีพุทธ (สังคหวัตถุ 4) ได้แก่ โอบอ้อมอารี (ทาน) วชิโรหิต (ปิยวาจา) สงเคราะห์ชุมชน (อัตถจริยา) วางตนพอดี (สมานัตตตา) และ 3) การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย ได้แก่ สร้างความรู้รักสามัคคี ปลูกความศรัทธาเลื่อมใส เชื่อมจิตใจคณะสงฆ์กับชุมชน และพัฒนาเครือข่ายจิตอาสา และสอดคล้องกับการวิจัยของโยธิกา เลิศรัตยากุล, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, สมศักดิ์ บุญปู และกฤษฎา นันทเพ็ชร (2564) ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมมาช่วยในการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ สังคหวัตถุ 4 อันเป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล ประสานใจกัน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านทาน การให้ การให้คำปรึกษา อบรม สั่งสอนและคำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล ให้ความรู้ ชี้แนะไปในทางที่ถูกต้อง การแบ่งปัน และเสียสละ สิ่งของเครื่องใช้ให้กันและกัน มีทุนการศึกษาให้นักเรียน การให้อภัยแก่ผู้อื่น การใช้เวลาแก่นักเรียน 2) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปิยวาจา พูดจาอ่อนหวาน การให้คำปรึกษา อบรม สั่งสอนและคำแนะนำที่ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ไพเราะ การพูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ 3) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านอัตถจริยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว และ 4) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านสมานัตตตา การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย ดำรงตนไม่ให้ตกไปในความชั่ว

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม พบว่า มีความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของจิระวัฒน์ โรจนศิลป์ (2565) ที่พบว่า การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงนั้นต้องเริ่มต้นจากการสร้างนโยบายการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ปฏิบัติตามแนวทางของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านครูหรือบุคลากรทางการศึกษาดำเนินตามนโยบายศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในด้านการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปลุกฝังแนวคิดการถอดบทเรียน 2 เงื่อนไข ความรู้ คุณธรรม 3 ห่วง พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน 4 มิติ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม 3 ศาสตร์ ประกอบด้วย ศาสตร์พระราชา ศาสตร์สากล และศาสตร์ชาวบ้าน เพื่อให้เกิดเป็นคลัสเตอร์ความพอเพียงภายในโรงเรียนจากโรงเรียนสู่ครอบครัว นักเรียนนำหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในครอบครัวส่งผลให้เกิดเป็นวิถีของครอบครัวที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดเป็นคลัสเตอร์ครอบครัวพอเพียงจากครอบครัวสู่ชุมชนสมาชิกในชุมชนเปิดรับและให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดเป็นคลัสเตอร์ ความพอเพียงในชุมชน เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อการรู้จักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอดี เป็นแนวทางของการแก้ทุกข์ ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ 8” โดยมุ่งเน้นให้มีความสุขกายและสุขใจ เพื่อนักเรียนจะได้มีทั้งความรู้และคุณธรรมพร้อมที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมสืบไป

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมมีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน เป็นเพราะผลการวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบที่มีความสมบูรณ์ตามแนวทางการพัฒนารูปแบบ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการตรวจรูปแบบ CVI ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน ด้วยแบบการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสาธิตปทุม 17 รูป/คน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ และระยะที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบประเมินรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับที่ธวัชชัย รัตตัญญู (2551) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) เป็นกระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ประกอบด้วยการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง การร่างแบบจำลอง และการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือการทดลองใช้แบบจำลอง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม สรุปลักษณะรู้จากการวิจัย คือ DA12 คือ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม อันเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนจะต้องยึดนักเรียนเป็นหลักและมีการจัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม มีความรู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน จึงเป็นหน้าที่ของทุกๆ ฝ่าย ที่จะร่วมกันจัดการศึกษาและร่วมกันจัดกิจกรรมนักเรียนในด้านต่างๆ โดยมีความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถอธิบายขยายความดังนี้

D = Desirable Characteristics According to the 4 Principles of Sangahavatthu คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 กับคุณลักษณะพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การปลูกฝังหลักธรรมนี้ตั้งแต่เด็กจะช่วยให้นักเรียนมีพื้นฐานทางจริยธรรม พัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ เมื่อนักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สังคมโรงเรียนก็จะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความอบอุ่น และเอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนนั้น ถือเป็นการวางรากฐานที่ดีเยี่ยมให้แก่นักเรียนในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นได้ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีดังนี้

1. การให้ (ทาน) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการเสียสละ แบ่งปันสิ่งของ เวลา ความรู้ หรือความสามารถให้แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน
2. วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการใช้คำพูดที่ไพเราะ สุภาพ อ่อนน้อม และเหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคลที่พูดด้วย
3. จิตสาธารณะ (อตัลจริยา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและสังคม
4. ประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์ และมีความรับผิดชอบ

A12 = Activity 12 คือ 12 กิจกรรมการพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดประกอบด้วยชื่อกิจกรรม หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย สถานที่ดำเนินการ ขั้นตอนการดำเนินการ ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ เกณฑ์การประเมิน เครื่องมือการประเมินผล การนำไปใช้จริง ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คำแนะนำเพิ่มเติม สิ่งที่ควรสังเกต การนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปใช้ และสรุป ซึ่ง 12 กิจกรรมการพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 แบ่งออกเป็น 4 โครงการๆ ละ 3 กิจกรรม ดังนี้

โครงการที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) เป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ที่รู้จักการแบ่งปัน เสียสละ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยจิตอันบริสุทธิ์และไม่หวังสิ่งใดตอบแทน จึงเป็นการกระทำที่ช่วยให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน เพื่อให้

เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตักบาตรวันสุข กิจกรรมที่ 2 ถวายเทียนพรรษากับสาธิตปทุม กิจกรรมที่ 3 สาธิตปทุมร่วมใจทำบุญปีใหม่

โครงการที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) การพูดจาสุภาพ มีทางเสียง และเลือกใช้คำในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์และสถานการณ์ เป็นพฤติกรรมที่สร้างมิตร ช่วยให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันในเรื่องต่างๆ เกิดความสามัคคี และมิตรไมตรีที่ดีระหว่างกัน เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กราบแม่ด้วยใจรักแม่ด้วยวาจา กิจกรรมที่ 2 วาจาไพเราะบูชาคุณครู กิจกรรมที่ 3 เรียนภาษาไทยในวันสุนทรภู่

โครงการที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อถกจริยา) เป็นการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานของความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่และมีความสุข และลดละความเห็นแก่ตัว เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อถกจริยา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อถกจริยา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตามรอยพระยุคลบาทสืบสานจิตอาสา กิจกรรมที่ 2 ถวายราชสดุดีวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กิจกรรมที่ 3 ค่ายลูกเสืออาสา

โครงการที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) เป็นการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบ และข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โรงเรียนและสังคม เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เลือกตั้งเลือกดีมีมารยาท กิจกรรมที่ 2 วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 กิจกรรมที่ 3 สนุกกับวิทย์คิดดีทำดี

สรุปเป็นภาพองค์ความรู้การวิจัย ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย “DA12”

ข้อเสนอแนะการวิจัย

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - การนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ไปใช้ปฏิบัติในการพัฒนานักเรียนนั้น ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้งานให้ละเอียดและชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - การนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ไปใช้พัฒนานักเรียนในสถานศึกษาแต่ละแห่งนั้น ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อจำกัดของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างกัน
- ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนานักเรียนด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยแยกพัฒนาตามองค์ประกอบของหลักสังคหวัตถุ 4 คือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการให้ (ทาน) 2) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) และ 4) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านประเพณีเหมาะสม (สมานัตตตา) เพราะองค์ประกอบทั้ง 4 นี้เป็นพื้นฐานสำคัญของนักเรียน
 - ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนตามหลักพุทธธรรมข้ออื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิระวัฒน์ โจนศิลป์. (2565). การบูรณาการเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงอย่างยั่งยืน. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(4), 309-323.
- เทียนชัย เจริญสุข พระครูปริยัติคุณรังสี และพระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร. (2566). การจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, 3(8), 33-45.
- ธนวัฒน์ บุญทวี. (2558). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาล ตำบลแม่ฮ้อย (บ้านเด่น) อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชมเชิงสร้างสรรค์ (AIC : Appreciation Influence Control). วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ธวัชชัย รัตตัญญู. (2551). การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ์ (ธีรศักดิ์ ธีรสกโก), พระมหาสมบัติ ธนปญโญ และลำพอง กลมกุล. (2566). ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 4(1), 1-9.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โยธิกา เลิศรัตยากุล, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, สมศักดิ์ บุญปู และกฤษฎา นันทเพ็ชร. (2564). ระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(3), 166-179.
- โรงเรียนสาธิตปทุม. (2566). ข้อมูลโรงเรียน. แหล่งที่มา <https://sathitpathum.ac.th/> สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2566.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2555). จุดเน้น สพฐ. ปี 2555. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: วีซีคอมมิวนิเคชั่น.
- อารมณ คำเกาะ. (2557). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านโคกไม้ล้ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.